

ESTI LOODUS

Rändlinnud jõuavad tagasi

Kodunenud kährikkoer
Liblikate pildistamine
Tulemaa ja Kuresse küla

ISSN 2228-3692 (võrguväljaanne)
ISSN 0131-5862 (trükkis)

2 Toimetaja veerg

3 Sõnumid

10 Lindude rändefenoloogia kajastab kliimamuutusi

Mait Sepp, Vello Palm ja Aivar Leito otsivad seoseid kliimamuutuste ja lindude saabumise vahel: lähemalt tulijad on hakanud varem kohale jõudma

18 Toonela südames

Indrek Ladva kirjeldab valge-toonekure suve Eestis toonekurepoja pilgu läbi, alates vanemate saabumisest aprillis

24 Kährikkoer: kas oht elurikkusele ja inimesele?

Harri Valdman, Karmen Süld ja Leidi Laurimaa uurivad kähriku edukuse põhjusi, kährikule mõjuvat kärntõbe ja parasite: kõigest hoolimata ei kao kährik Eestist kuhugi

32 Bioloogiaõpik osutus pooltele õpilastele liiga keeruliseks

Helen Lokke ja Jaan Miku hinnangul on kaheksanda klassi bioloogiaõpikud paljudele õppuritele raskesti mõistetavad

36 Üks Eesti paigake: Kurese, tukkuv küla kunagises mererannas

Juhani Püttsepp tutvustab Lääne-Pärnumaal Mihkli kihelkonnas asuvat iidset küla, mille liigirikkaid karjamaid hoiavad korras lihaveised

38 Huvitav Eesti: Merioone, mereni ulatuv lättekoobas

Kristel Vilbaste viib lugeja Põlvamaale Tilleorgu, kus kõrgeist liivakivipaljandist saab alguse selgeveeline oja

40 Poster: Rein Kalamees

42 Intervjuu: Raha põleb seal, kus ei tehta mõistlikke otsuseid.

Endise molekulaargeneetiku ja arengubioloogi, mitmekordse emeriit- rektori ja praeguse riigikontrolö-

ri Alar Karisega ajas juttu Rainer Kerge Öhtulehest

48 Laiksaare lammimetsas

Elen Rekand soovib Pärnumaal matkata jõeäärsel loodusrajal, mis asub Kilingi-Nõmme ja Häädemeeste vahel

54 Tööjuhend: Looduse lugu pildis: kuidas näidata liblikaid

Arne Ader ja Urmas Tartes jagavad juhatusi, mismoodi toimida ja mida tähele panna, et pilt kajastaks putukat kõige loomulikumalt

60 Praegu kahe nädalaga, kümne aasta pärast kahe tunniga

Keily Tammaru meenutab Tartu üliõpilaste looduskaitseringi talvist matka mööda kavandatava Rail Balticu teed

64 Reisikiri: Tulemaa soodest kõrgmäestikeni

Jaanus Paal tutvustab Lõuna-Ameerika lõunatipu mitmekesist ja omapärast taimkatet ja muudki loodust

69 Raamat

70 Loodusteaduslike kogude varasalvest: Säask, kes ründas Karl Ernst von Baeri

Olavi Kurina, Thea Kull ja Heli Kirik leidsid Baeri herbaariumist 1840. aastal kogemata kogutud sääse, kelle liik on nüüd õnnestunud kindlaks teha

72 Tiit Kändleri essee: Loodust ja inimest pürrib valitsema robot

74 Kroonika

78 Mikroskoop

79 Ristsõna

80 Ajalugu, sünnipäevad

18

24

42

64

Ilusad piasjad

Aprillinumbrisse on mahtunud palju huvitavaid artikleid. Mind ennast, ilmselt erialase tausta tõttu, köidab aga eriti lühem kirjutus loodusteaduslike kogude varasalvedest, peaaegu ajakirja lõpus.

Üks Eesti maalikooli põllumajandus- ja keskkonnainstituudi (EMÜ PKI) herbaariumi osa on Karl Ernst von Baeri herbaarium. Keskkonnainvesteeringute keskuse toetusel on hakatud Baeri herbaariumi korrastama ja digiteerima. See taimekogu on peaaegu samasuguses seisus, nagu ta on Baerist jäänud: antud pärandusena Eesti provintsiaalmuuseumile (1877) ja sealt Eesti ajaloomuuseumi kaudu jõudnud 1976. a zoologia ja botaanika instituudi herbaariumi, mis nüüdisajal on EMÜ PKI herbaarium. Taimed on lahtiselt lehtede vahel karpides, nii et enne kogu korrastamist on olnud keeruline herbaariumi uurida.

Ühele 1840. aastal kogutud Baeri herbaarlehele oli koos taimega satunud sääsk: taim pärineb Arktikast, kus suvisel ajal lendab rohkesti vereimejaid putukaid. Taimi kogudes tuleb vahel ikka putukaid kaasa, kuid tavaliselt need herbaarlehele ei jõua, sest botaanikuid huvitab eelkõige taim. Baeri sääsk oli aga piisavalt hästi säilinud, et liigini määrata ning putukas taimekogudest edasi anda putukakogudesse.

Võib ka öelda, et seekord tegime sääsest elevandi: oleme tabanud

sääse, kes võib-olla oli imenud kuulsa akadeemiku verd. Noores eas oli Baer kogunud ka liblikaid, ent ta liblikakogu saatus on teadmata. Nii võib seniste teadmiste järgi väita, et kõnealune juhuslikult avastatud sääsk on ainuke Baeri kogutud ja nüüdisajani säilinud putukas, vähemasti ainus kahetiivaline. Ilus piasia, millel on eelkõige emotsionaalne tähendus.

Kevadel saabuvad rändlinnud ja hakkavad öitsema esimesed kevadlilled. Botaanikud siirduvad metsa ja niitudele, jätkama Eesti taimede uue levikuatlase välitöid (vt ka EL 2015/3). Ka taimehuvilistelt ootame endiselt tähelepanekuid: kevadel huvitavad meid eelkõige metsistunud ilutaimed, näiteks krookused või sillad asustusest kaugel, jõe kaldal või niiduservas. Neid teateid võib saata atlase toimkonnale aadressil taimeatlas@gmail.com. Nutiseadmete omanikel tasub üles otsida Eesti Looduse märtsinumber, kus kirjutasime loodusvaatluste andmebaasi rakendusest. Seda kasutades on hõlpsam oma leidudest teada anda.

Teadmine kodumaa loodusest, nagu ka taimede uus levikuatlas, kujuneb piasjadest – üksikutest vaatlustest. Taimeatlas valmib kümnete või lausa sadade botaanikute ja loodushuviliste töö viljana. Iga vaatlus loeb: mida rohkem on tähelepanekuid, seda väärtuslikumaks kujuneb tervik.

toomas kukk

EESTI LOODUS

67. aastakäik Nr 4, aprill 2016

Toimetuse address:

Baeri maja, Veski 4, 51005 Tartu
e-post toimetus@el.loodus.ee
tel 742 1143

Peatoimetaja **Toomas Kukkk**
742 1143, tomkukk@gmail.com

Toimetaja **Helen Külvik**
529 4033, helen.kylvik@gmail.com

Toimetaja **Juhan Javois**
5661 0851, juku@ut.ee

Toimetaja **Katre Palo**
521 8771, palo.katre@gmail.com

Sõnumitoimetaja **Toomas Jüriado**
742 1143, toomas.juriado@el.loodus.ee

Keeletoimetaja **Monika Salo**
742 1186, monika.salo@el.loodus.ee

Küljendamine **Raul Kask**
raul@ww.ee

Väljaandja: **MTÜ Loodusajakiri**
Endla 3, Tallinn 10122

Vastutav väljaandja **Triinu Raigna**
triinu@loodusajakiri.ee

Tellimine ja info **Triin Nõu**
610 4105, loodusajakiri@loodusajakiri.ee

Reklaamijuht **Helen Lehismets**
610 4106, reklaam@loodusajakiri.ee

Ajakiri ilmub keskkonnainvesteeringute keskuse toetusel

© MTÜ Loodusajakiri, Eesti Loodus®, 2016

Summaries of some articles can be found at our web site www.eestiloodus.ee

Trükitud trükikojas Printall

